DOI: 10.33270/0525693.4
УДК 343.3/7(477)

ДУДОРОВ Олександр
доктор юридичних наук, професор, професор кафедри кримінально-правової політики та кримінального права Навчально-наукового інституту права Київського національного університету імені Тараса Шевченка
м. Київ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4860-0681;
ПИСЬМЕНСЬКИЙ Євген
доктор юридичних наук, професор, проректор з наукової роботи ЗВО «Університет Короля Данила»
м. Івано-Франківськ, Україна
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7761-7103

ПІДАКЦИЗНІ ТОВАРИ ЯК ПРЕДМЕТ НЕЗАКОННОГО ОБІГУ: ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ТА РЕАЛІЗАЦІЇ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ПОЛІТИКИ

Анотація. *У статті здійснено комплексний правовий аналіз поняття підакцизних товарів як предмета злочину, передбаченого ст. 204 Кримінального кодексу України. На основі статистичних даних, матеріалів судової практики й теоретичних підходів доведено, що формально-легальне тлумачення цього поняття, у межах якого (тлумачення) акцентовано на положеннях регулятивного (податкового) законодавства, є недостатнім для ефективного правозастосування, а отже, неприйнятним. Аргументовано, що під час застосування ст. 204 Кримінального кодексу України алкогольними напоями як різновидом підакцизних товарів слід визнавати ті, що відповідають таким ознакам: 1) їх одержання відбувається в спосіб спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлення здійснюється на основі харчових спиртів; 2) вміст спирту етилового становить понад 1,2 % об'ємних одиниць; 3) вигляд продукції має імітувати (копіювати) легально виготовлений алкогольний напій (зокрема через використання підробленої акцизної марки), а винний повинен здійснювати протиправне поводження з нею (продукцією) як із визначеним регулятивним законодавством підакцизним товаром. Обстоюється позиція, відповідно до якої поняття алкогольних напоїв як підакцизного товару є частково бланкетним, через що його слід висвітлювати комплексно, звертаючись до нормативно визначених ознак цієї категорії товарів, водночас зважаючи на призначення кримінально-правової заборони, що має забезпечувати протидію обігу незаконно виготовлених (нелегальних) алкогольних напоїв (це такі товари, які можна вважати підакцизними як за нормативними (юридичними) ознаками відповідності, так і з огляду на фактичну належність до відповідної категорії товарів з ознаками імітування підакцизної продукції). Проаналізовано еволюцію поглядів суддів вищої судової інстанції України на досліджуване питання кримінально-правової кваліфікації. Розглянуто позицію Великої Палати Верховного Суду, яка у своїй постанові підтримала й розвинула зазначену вище позицію, сформулювавши висновок про те, що поняття підакцизних товарів як предмета злочину, передбаченого ст. 204 Кримінального кодексу, має «гібридну» природу, поєднуючи певні нормативні й фактичні ознаки.*

Ключові слова: *підакцизні товари, кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності, джерела кримінального права, кримінально-правова кваліфікація, склад кримінального правопорушення, бланкетність, кримінально-правова політика.*

Рекомендоване посилання:
Дудоров О., Письменський Є. Підакцизні товари як предмет незаконного обігу: проблеми визначення в контексті формування та реалізації кримінально-правової політики. *Наука і правоохорона.* 2025. Вип. 3 (69). С. 41–51. DOI: 10.33270/0525693.4

© Дудоров О., Письменський Є., 2025

Вступ

Встановлення в ст. 204 Кримінального кодексу України (далі – КК) відповідальності за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (далі – незаконний обіг підакцизних товарів) зумовлено прагненням суб'єктів формування кримінально-правової політики відреагувати на багатоманітні згубні наслідки, спричинювані незаконним обігом предметів, які імітують підакцизні товари. Суспільна небезпека такого обігу, не обмежуючись фіскальним складником, полягає в заподіянні шкоди порядку виробництва та реалізації підакцизних товарів, розширенні тіньового сектору економіки, зниженні інвестиційної привабливості країни, посиленні позицій організованої злочинності, негативному впливі на здоров'я людей тощо. Злочин, передбачений ст. 204 КК України, також є виявом недобросовісної конкуренції, що не лише підриває ділову репутацію торговельних марок легальних виробників підакцизних товарів, а й через демпінгове ціноутворення спричиняє скорочення обсягів їх реалізації. Унаслідок зменшення податкових надходжень від добросовісних суб'єктів господарювання, спричиненого звуженням бази оподаткування, держава зазнає додаткових фіскальних втрат. Бюджет України, яка отримує грошову допомогу фактично від усього світу, через існування нелегального ринку підакцизної продукції щороку втрачає 37–42 млрд грн (Topalov, 2023).

Попри наявність сформульованого в ст. 204 КК заборонного припису, на практиці постає низка складнощів, пов'язаних із тлумаченням і використанням поняття, що стосується предмета розглядуваного злочину, позначеного законодавцем як підакцизні товари. Зокрема, проблемним є питання розмежування фальсифікованих підакцизних виробів та інших товарів, які перебувають у незаконному обігу й імітують легальні аналоги. Часто в правозастосовній практиці виникають розбіжності щодо визнання певного предмета саме підакцизним товаром у розумінні кримінального закону, передусім якщо йдеться про предмети, які містять ознаки підроблення, не мають акцизних марок або (та) є продукцією кустарного виробництва.

Відсутність уніфікованого підходу до кримінально-правової кваліфікації незаконного обігу підакцизних товарів ускладнює забезпечення справедливості в кримінальному праві, свідчить про порушення принципу правової визначеності. З огляду на викладене, актуальності набуває комплексне дослідження поняття «підакцизні товари» як предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК, з метою уточнення меж відповідальності, що повинна наставати за його вчинення, і формування узгоджених підходів до тлумачення і застосування зазначеної кримінально-правової заборони.

Метою дослідження є комплексний аналіз поняття «підакцизні товари» як предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК, з огляду на сучасні теоретичні підходи, особливості формування актуальної судової практики й поточні виклики в правозастосуванні.

Огляд літератури

Кримінально-правова проблематика незаконного обігу підакцизних товарів ставала предметом досліджень фахівців, які вивчали як загальнотеоретичні аспекти кваліфікації кримінальних правопорушень у сфері господарської діяльності, так і практичні аспекти правозастосування. У своїх працях П. Андрушко (2007), А. Гмирін (2018), О. Гритенко (2023), В. Кузнецов (2024), В. Куц (2020), М. Мінаєв (2005), О. Мамотенко (2019), Л. Павлик (2013) акцентують на недосконалості ст. 204 КК, з огляду на що постають складнощі з трактуванням поняття «підакцизні товари» (зокрема, у контексті (не)охоплення цим поняттям продукції кустарного виробництва). Деякі наукові розвідки (В. Бернадін, О. Гедзюк, Є. Дубовий, І. Кириченко, С. Кононенко, В. Костенко, В. Макаренко, О. Мойсюк, О. Непочатенко, Б. Шейко та інші) присвячено суміжним проблемам – економіко-правовій природі розглядуваного правопорушення, адміністративно-деліктній відповідальності за вчинення незаконного обігу підакцизних товарів, кримінологічним аспектам протидії такому обігу тощо.

Попри наявність значного обсягу наукових публікацій, більшість із них не містить системного аналізу сучасного стану застосування за ст. 204 КК у динаміці останнього десятиріччя, а також не враховує поточні тенденції судової правотворчості. Не було здійснено поглибленого теоретичного осмислення і релевантна правова позиція Великої Палати Верховного Суду (далі – ВП ВС). Викладене й зумовлює потребу акцентованого дослідження предмета незаконного обігу підакцизних товарів.

Матеріали та методи

Методологічну основу дослідження становили загальнонаукові та спеціально-наукові методи, вибір і застосування яких зумовлені метою і завданнями роботи, а також необхідністю інтеграції напрацювань правничої науки в національне законодавство та практику його застосування. Під час підготовки статті було використано формально-логічний, порівняльно-правовий і системно-структурний методи. Їх комплексне застосування дало змогу забезпечити цілісний та багатоплановий характер наукового аналізу, а кожен з методів відіграв важливу роль на відповідних етапах проведеної розвідки.

Крім зазначених методів, у дослідженні також використано історико-правовий метод для розгляду еволюції законодавчих підходів до визначення підакцизних товарів і роль судової практики в їх тлумаченні. Метод аналізу й

узагальнення судової практики дав змогу систематизувати ключові правові позиції ВС та оцінити їх вплив на правозастосування. Водночас здійснення критичного аналізу забезпечило можливість виявлення концептуальних недоліків чинної редакції ст. 204 КК й обґрунтування пропозицій для її вдосконалення у контексті сучасної кримінально-правової політики.

Результати й обговорення

Передусім зазначимо, що для аналізованої статті КК притаманна нетиповість у побудові передбачених нею складів злочинів, коли фактично єдиною інтеграційною ознакою є їхній предмет – підакцизні товари (Minaiev, 2005). Принципово поділяючи такий теоретичний підхід, який означає, що дії того, хто спершу незаконно виготовив підакцизні товари за умов, зазначених у ч. 2 ст. 204 КК, а згодом з метою збуту зберігає чи транспортує їх або здійснює збут незаконно виготовлених предметів, слід кваліфікувати за сукупністю злочинів, передбачених ч. 1 ст. 204 КК і ч. 2 цієї статті, надалі (задля спрощення викладення і сприйняття матеріалу) ми керуватимемося тим, що в ст. 204 КК передбачено відповідальність за одне кримінальне правопорушення.

Аналіз офіційних статистичних даних у сфері кримінальної юстиції (Karchevskyi, 2024) виявляє стабільну правозастосовну значущість ст. 204 КК у розрізі кримінально-правових норм, що встановлюють відповідальність за правопорушення у сфері господарської діяльності (розділ VII Особливої частини КК). Протягом останніх років ця норма демонструє високий рівень інституційного навантаження, що відображено у відповідних кількісних індикаторах як на етапі досудового розслідування, так і в судовій практиці. Зокрема, 2024 року за кількістю зареєстрованих випадків незаконного обігу підакцизних товарів злочин, передбачений ст. 204 КК, посів третє місце з-поміж однорідних кримінальних правопорушень, поступившись лише деліктам, передбаченим ст. 209 і 212 КК. Наприклад, 2023 року саме ст. 204 КК посіла перше місце за кількістю виявлених (облікованих) кримінальних правопорушень у господарській сфері, що свідчить про підвищену реактивність органів досудового розслідування на цю категорію злочинів в умовах повномасштабної війни. Однак увагу привертає показник судового реагування: починаючи з 2016 року, кількість осіб, засуджених за ст. 204 КК, стабільно перевищує аналогічні показники щодо інших кримінальних правопорушень у господарській сфері. Ця тенденція підтверджує не лише широке застосування аналізованої правової норми, а й її ключову роль у структурі кримінально-правового контролю за тіньовими економічними процесами. Отже, ст. 204 КК функціонує як системно затребуваний інструмент протидії економічній злочинності, демонструючи високий ступінь реалізації в правозастосовній діяльності держави.

За таких умов і наявності окреслених вище завдань, виконанню яких має сприяти ст. 204 КК (захист фінансових інтересів держави, упорядкування діяльності виробників і продавців підакцизних товарів, забезпечення безпеки споживачів таких товарів, захист засад добросовісної конкуренції тощо), слід визнати, що її редакція сформульована небездоганно і потребує оновлення. На цьому тлі доводиться також констатувати, що діяльність суб’єктів формування кримінально-правової політики з протидії правопорушенням у цій сфері господарської діяльності не вирізняється системністю, узгодженістю та результативністю. Хоч активність парламентарів у цьому напрямі й простежується (що має стати предметом окремого наукового пошуку), її не можна визнати такою, що здатна поліпшити ситуацію. Зокрема, неодноразово вносячи зміни до ст. 204 КК, законодавець так і не спромігся внести ясність з питання про предмет незаконного обігу відповідних товарів.

Очікувано, що за такої ситуації провідну роль починають (і повинні) відігравати суб’єкти реалізації кримінально-правової політики. Передусім ідеться про ВС як найавторитетніший орган судової влади, що має потенціал і повноваження надавати коректне тлумачення кримінально-правових норм, усувати правову невизначеність, спрямовуючи практику в напрямі однакового та прогнозованого застосування кримінального закону.

Щоправда, до певного часу в судовій правотворчості спостерігалася невизначеність щодо тлумачення предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК. Слушно зазначає В. Кузнецов (2024), що диспропорція між відображенням предмета в назві цієї статті КК та його описанням у диспозиції зумовила формування в правозастосовній практиці та кримінально-правовій науці двох підходів до його (предмета) інтерпретації, що конкурують між собою. Перший, так званий широкий, підхід передбачав включення до предмета аналізованого злочину не лише офіційно визнаних підакцизних товарів, а й їх функціональних аналогів, які можуть бути використані з тією самою метою, що й легальні товари. Другий (вузький) підхід обмежувався виключно товарами, безпосередньо віднесеними до категорії підакцизних згідно з чинним законодавством.

Зрештою, 27 листопада 2024 року ВП ВС ухвалила довгоочікуване рішення, визначивши умови, за яких алкогольний напій як один із найпоширеніших у практиці застосування ст. 204 КК підакцизних товарів може бути визнаний предметом відповідного складу злочину: 1) виготовлення на основі спиртів, вміст яких визначають згідно з нормами, установленими Податковим кодексом України (далі – ПК) у

редакції, чинній на момент вчинення правопорушення; 2) протиправне поводження з ним як із визначеним законом підакцизним товаром[1].

Вважаємо, що в цій справі ВС належно використав свої правоінтерпретаційні можливості та загалом правильно розв'язав проблему визначення предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК, установивши, що алкогольний напій, який імітує (відтворює) легально виготовлений підакцизний алкогольний напій, є предметом посягання, передбаченого ст. 204 КК. «Широкий» підхід фактично переміг, і це є гарним сигналом для правозастосувачів. Переконані, що до моменту законодавчого вдосконалення досліджуваної кримінально-правової заборони, потреба в чому не викликає жодних сумнівів, висловлена ВП ВС правова позиція здатна посилити ефективність кримінально-правової протидії незаконному обігу підакцизних товарів. Адже аналізованому судовому рішенню передувало звернення судді ВП ВС О. Булейко (далі – звернення), яке надійшло до членів Науково-консультативної ради (далі – НКР) при ВС відповідно до ст. 434-2 КПК України і ст. 47 Закону України «Про судоустрій і статус суддів». У зверненні поставлено питання, які ознаки характеризують предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 204 КК. Як члени НКР при ВС автори цієї статті спробували зробити свій внесок у розв'язання порушеного питання (Dudorov, & Pysmenskyi, 2024).

З-поміж іншого ми констатували, що родова група підакцизних товарів у чинній редакції ст. 204 КК конкретизується в спосіб визначення таких його видів, як спирт етиловий, спиртовий дистилят, алкогольний напій, пиво, тютюновий виріб, тютюн, промисловий замінник тютюну, пальне. Раніше ця група зводилася до таких видів підакцизних товарів, як алкогольний напій і тютюновий виріб, однак так само, як і сьогодні, не вичерпувалася ними. Відповідно до п. 14.1.145 ст. 14 ПК, підакцизними є товари за кодами згідно з Українською класифікацією товарів зовнішньоекономічної діяльності (далі – УКТ ЗЕД), на які ПК встановлює ставки акцизного податку. Вичерпний перелік підакцизних товарів містить ст. 215 ПК. «Той факт, що акцизним податком обкладаються виключно певні групи товарів, свідчить про те, що в його основу покладено не просто фіскальний інтерес, а інтерес у регулюванні споживання окремих видів товарів» (Kazatska, 2019).

Предмет злочину, передбаченого ст. 204 КК, є обов'язковою ознакою його об'єкта. Такий висновок безпосередньо випливає зі змісту цієї кримінально-правової норми, що встановлює відповідальність за вчинення окремих незаконних дій з підакцизними товарами. Отже, предметом розглядуваного злочину є різні підакцизні товари. Водночас КК не визначає, як слід тлумачити підакцизні товари і чи може використане в його ст. 204 поняття мати якесь інше значення, ніж у вимогах, встановлених щодо відповідних предметів у регулятивному (податковому) законодавстві. З огляду на зазначене, бодай якісь орієнтири щодо тлумачення ст. 204 КК у зазначеній частині можна було відшукати в науці кримінального права та судовій практиці.

Свого часу Верховний Суд України (далі – ВСУ) запропонував визначення алкогольного напою як різновиду підакцизних товарів. Воно ґрунтувалося на врахуванні положень нормативно-правових актів про продукцію (товар), належної до категорії підакцизних, і передбачало встановлення для потреб застосування ст. 204 КК відповідності поняття підакцизних товарів таким ознакам: 1) одержання шляхом спиртового бродіння цукровмісних матеріалів або виготовлення на основі харчових спиртів; 2) вміст спирту етилового має становити понад 1,2 % об'ємних одиниць; 3) визнання законом підакцизним товаром, до ціни якого включено акцизний податок; 4) належність до товарної групи Гармонізованої системи опису та кодування товарів (далі – ГСОКТ) під одним із таких кодів: 2204, 2205, 2206, 2208. На підставі цього ВСУ доходить висновку, що відсутність принаймні однієї із зазначених ознак виключає можливість визнання алкогольного напою підакцизним товаром, а отже, предметом злочину, передбаченого ст. 204 КК. Своєю чергою відповідальність за вчинення певного діяння має наставати тоді, коли йдеться *про один із видів продукції, яка за своїми товарними характеристиками узгоджується із законодавчим визначенням підакцизного товару*. Якщо ж продукт (товар) за якимись ознаками є схожим на підакцизні товари, але не містить усіх ознак цього товару, то такий продукт не можна визнавати предметом злочину, передбаченого ст. 204 КК. Як наслідок було акцентовано на безпідставності кваліфікації за ч. 1 ст. 204 КК дій особи, яка з метою збуту незаконно виготовила за винограду алкогольний напій (вино), розлила його в пластикові пляшки місткістю 5 і 6 л, а згодом збула 23 л цього напою[2].

До речі, саме на правову позицію, сформульовану в постанові Судової палати у кримінальних справах ВСУ від 5 вересня 2013 року, у справі, логічну «крапку» у якій врешті-решт поставила ВП ВС, посилався захисник, стверджуючи про відсутність висновку про

[1] Постанова Великої палати Верховного Суду від 27 листоп. 2024 р. Справа № 336/3796/15-к. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/123780067

[2] Постанова Судової палати у кримінальних справах Верховного Суду України від 5 вересня 2013 р. у справі № 5-15к13. *Практика застосування Верховним Судом України положень Особливої частини Кримінального кодексу України* / уклад. О. П. Горох ; за заг. ред. А. А. Музики. Київ : Центр учб. літ., 2017. С. 393–399.

належність вилучених у засудженого алкогольних напоїв до підакцизних товарів із посиланням на конкретну товарну позицію за УКТ ЗЕД.

У справі, яку 2013 року розглянув ВСУ, автори цих рядків як члени тогочасної НКР готували науковий висновок щодо того, чи є виготовлений засудженим алкогольний напій (вино) підакцизним товаром – предметом злочину, передбаченого ч. 1 ст. 204 КК. Ключові положення нашого висновку полягали в тому, що: 1) вина, виготовлені в домашніх умовах, не належать до підакцизних товарів, тобто до тих, до ціни яких згідно з чинним законодавством включено акцизний податок, і до тих, яким присвоєно певний код УКТ ЗЕД. Це випливає, зокрема, з преамбули Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів». Тому вино, виготовлене засудженим, є підстави вважати алкогольним напоєм, однак воно не належить до категорії підакцизних товарів; 2) оскільки в аналізованій ситуації не відбувалися виробництво й обіг підакцизного товару, то відсутнім є як об'єкт, так і, зокрема, предмет злочину, передбаченого ст. 204 КК; 3) одним з аргументів, що підтверджував слушність викладеної позиції, був факт відсутності належного маркування продукції, виготовленої засудженим. Ми акцентували на тому, що завдяки такому маркуванню (атрибутиці) будь-який алкогольний напій стає впізнаваним як підакцизний товар. Натомість засуджений не маркував вино так, щоб воно отримало вигляд підакцизного товару, а це може свідчити і про відсутність умислу на збут вина саме як підакцизного товару. Як підтвердження положення про те, що засуджений не намагався видати вироблене ним у домашніх умовах вино за підакцизний товар, була й та обставина, що алкогольний напій розлито в неналежну тару. Тобто засуджений не збував своє вино під виглядом легально виготовленого підакцизного товару, що, на нашу думку, виключало кваліфікацію його дій за ч. 1 ст. 204 КК.

До речі, такі випадки трапляються і в сучасній правозастосовній практиці. Наприклад, за ч. 1 ст. 204 КК орган досудового розслідування кваліфікував дії особи, у якої було вилучено готову до продажу алкогольну продукцію, розлиту в 10-літрові тетрапаки і пластикові пляшки[1]. Сумнівним видається, що ця попередня кримінально-правова кваліфікація узгоджується з такою виокремленою ВП ВС ознакою підакцизних товарів, як протиправне поводження з певним предметом як із визначеним законом підакцизним товаром.

Хоча ВСУ фактично врахував обстоювану нами позицію і підтвердив помилковість інкримінування ч. 1 ст. 204 КК засудженому, який виготовляв вино в домашніх умовах з метою його збуту, запропоноване ВСУ загальне тлумачення поняття підакцизного товару як ознаки складу злочину частково викликає заперечення. З одного боку, у розглядуваній ситуації треба враховувати положення регулятивного законодавства про відповідність, зокрема, алкогольних напоїв вимогам затверджених і зареєстрованих у встановленому порядку нормативних документів, які діють в Україні. Водночас предмети, які імітують певні підакцизні товари, ззовні лише нагадують їх і зазвичай виготовляються з порушенням належних технологій, без дотримання встановлених стандартів, норм, умов. Це стосується, наприклад, виготовлених кустарним способом із порушенням технології горілчаного виробництва алкогольних напоїв – водно-спиртових розчинів (сумішей), які не узгоджуються з вимогами державного стандарту в цій сфері. Тому, якщо буквально керуватися під час застосування ст. 204 КК позицією ВСУ щодо дотримання встановлених стандартів, норм, умов (як ознаки підакцизних товарів), то це невиправдано трансформує аналізовану кримінально-правову заборону в «мертву».

Майже двадцять років тому М. Мінаєв висловлював схожі міркування, зосереджуючи увагу на тому, що встановлення акцизного збору на певні товари передбачає їх відповідність технічним, санітарним, рецептурним й іншим вимогам, виготовлення з належної сировини (матеріалів) і додержання технологічних циклів. Водночас незаконне виготовлення таких товарів супроводжується здебільшого грубим порушенням технології виробництва й інших вимог законодавства, що робить неможливим визнання їх підакцизними. Тому, оскільки невідповідність певного товару державним стандартам й іншим встановленим вимогам означає неможливість його віднесення до певної товарної позиції УКТ ЗЕД й обкладення акцизним збором, такий товар не можна вважати підакцизним і не є предметом злочину, передбаченого ст. 204 КК. Розуміючи, що фальшиві предмети, які імітують оригінальні підакцизні товари, здебільшого не відповідають усім законодавчо визначеним ознакам цих товарів, М. Мінаєв (2005) обстоював пропозицію безпосередньо в тексті КК відобразити певні (конкретні) види товарів. Змістовно близькою до наведеної є пропозиція включити в ст. 204 КК примітку такого змісту: «Під підакцизними товарами в цій статті слід розуміти фальсифіковані чи незаконно виготовлені алкогольні напої, тютюнові вироби чи рідину, що використовуються в електронних сигаретах, спирт етиловий, коньячний та плодовий, спиртові дистиляти,

[1] За матеріалами БЕБ у Вінниці судитимуть двох продавців фальсифікованих підакцизних товарів. *Бюро економічної безпеки України :* [вебасайт]. 2024. URL: https://esbu.gov.ua/news/za-materialamy-beb-u-vinnytsi-sudytymut-dvokh-prodavtsiv-falsyfikovanykh-pidaktsyznykh-tovariv

тютюн, промислові замінники тютюну, пальне)» (Hrytenko, & Barabash, 2023). Доповнення ст. 204 КК приміткою, у якій містилося б визначення підакцизних товарів як предмета злочину, передбаченого цією статтею, поділяє і В. Кузнецов (2024).

Цілком очевидною є недоцільність використання в тексті ст. 204 КК податково-правової категорії «підакцизні товари» в її формально-легальному значенні. Адже незаконна продукція, що фактично функціонує як замінник підакцизних товарів (зокрема, алкогольні сурогати чи фальсифікована тютюнова продукція), здебільшого не узгоджується з вимогами державних стандартів, а тому, з огляду на «букву закону», не можна визнавати підакцизними товарами, як цього безпосередньо вимагає ст. 204 КК. Застосування виключно формального (згаданого вище «вузького») підходу до визначення предмета аналізованого делікту здатне нівелювати належне кримінально-правове реагування на зазначену категорію суспільно небезпечних діянь. У підготовленому 2015 року ВСУ аналізі правозастосування за ст. 204 КК зазначено, що здебільшого незаконно виготовлені алкогольні напої, які визнавали предметом відповідного злочину, не були підакцизними, оскільки не відповідали всім законодавчо визначеним ознакам підакцизних товарів (Analysis of the application…, 2015).

Предмет злочину, передбаченого ст. 204 КК, зазначає О. Мамотенко (2019), утворюють не підакцизні товари, як вважає законодавець, а їх нелегальні замінники, аналоги підакцизних товарів. Обов'язковими ознаками цих аналогів є незаконність їх виготовлення (фальсифікат) і неможливість включення до їх ціни акцизного податку (непідакцизність). Водночас вказівка в тексті ст. 204 КК на підакцизні товари, а не на їх антиподи не справила істотного впливу на правозастосовну ситуацію лише через професійну звичку правників оперувати юридичними фікціями. Останнє висловлювання є слушним лише частково з огляду на те, що відповідна справа дійшла до ВП ВС.

Не викликає сумнівів і потреба критичної оцінки правової позиції, висловленої ВСУ в постанові від 5 вересня 2013 року, згідно з якою тлумачення поняття «підакцизний товар» обмежується його формальною фіскальною дефініцією. Таке вузьке розуміння істотно звужує кримінально-правовий зміст предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК, що своєю чергою суперечить меті криміналізації відповідних діянь і підриває ефективність кримінально-правової охорони публічних відносин у сфері державного контролю за обігом підакцизної продукції. Для потреб застосування ст. 204 КК зміст поняття «підакцизні товари» не може цілком збігатися з тим, який містять положення регулятивного законодавства, зорієнтовані переважно на правомірну діяльність з обігу певної групи товарів. Тобто неправильно ототожнювати ознаки алкогольного напою (підакцизного товару) як продукту законної підприємницької діяльності, визначення якого дають ПК і Закон України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів», й алкогольного напою (підакцизного товару) як предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК.

Розуміючи, що фальшиві предмети, які імітують оригінальні підакцизні товари, не узгоджуються з усіма законодавчо визначеними ознаками таких товарів, дослідники пропонують різні варіанти усунення (або щонайменше мінімізації) бланкетності в цьому разі – відмови від використання в КК податково-правового за своїм характером поняття «підакцизні товари». Наприклад, як варіант розв'язання проблеми один з авторів цих рядків свого часу пропонував назву ч. 1 і ч. 2 ст. 204 КК після слів «підакцизних товарів» доповнити словами «або товарів, які імітують підакцизні товари». У такий спосіб до оригінальних товарів вдалося б прирівняти (щодо кримінальної відповідальності) предмети, які ззовні лише нагадують оригінальні підакцизні товари й виготовляються з порушенням належних технологій, без дотримання встановлених стандартів тощо (Dudorov, 2007).

До речі, визнавши водно-спиртову суміш із вмістом етилового спирту 37,6 % об'ємних одиниць, виготовлену не промисловим способом, а в домашніх умовах, підакцизним товаром, одна з колегій суддів Касаційного кримінального суду (далі – ККС) ВС вирішила, що предметом злочину, передбаченого ст. 204 КК, можуть бути, зокрема, алкогольні напої, які виготовлені незаконно з порушенням технології чи з неправомірним використанням знаку для товарів і послуг, чи копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення, а так само прямим відтворенням товару іншого підприємця із самовільним використанням його імені. Такий висновок узгоджено із системним тлумаченням ст. 204 КК і положень ст. 1 Закону України «Про державне регулювання виробництва і обігу спирту етилового, коньячного і плодового, алкогольних напоїв та тютюнових виробів»[1].

На нашу думку, попри зроблений у цьому судовому рішенні акцент на безпідставності відступі від правового висновку, сформульованого в постанові ВСУ від 5 вересня 2013 року щодо розуміння предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК (за яким водно-спиртова суміш відповідала всім чотирьом ознакам, визначеним у висновку ВСУ), ККС ВС фактично вже тоді (2018)

[1] Постанова Касаційного кримінального суду у складі Верховного Суд від 14 листоп. 2018 р. Справа № 750/3335/16-к. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/78297703

переглянув цей висновок, що заслуговує схвальної оцінки.

З-поміж іншого порушена у зверненні й загалом задовільно вирішена ВП ВС проблема засвідчує системний виклик для суб'єктів формування кримінально-правової політики, що засвідчує необхідність нормативного доопрацювання ст. 204 КК, з огляду на сучасну економіко-правову динаміку, розвиток правозастосовної практики й потребу забезпечення ефективнішої кримінально-правової охорони публічних інтересів. Щоправда, проблема оптимізації кримінально-правового регулювання у сфері протидії обігу фальсифікованої продукції не повинна обмежуватися виключно товарами підакцизної групи. Розв'язання цієї проблеми потребує виваженого підходу, що передбачає переосмислення та вдосконалення чинної конструкції ст. 227 КК «Умисне введення в обіг на ринку України (випуск на ринок України) небезпечної продукції». Одним із можливих варіантів часткового розв'язання проблеми є врахування пропозиції М. Хавронюка виключити ч. 3 ст. 204 і ст. 227 із КК, натомість доповнивши його ст. 270-2 «Випуск на товарний ринок завідомо фальсифікованої продукції» і ст. 270-3 «Випуск на товарний ринок небезпечної продукції» (Khavroniuk, 2011).

З огляду на викладене, вважаємо, що головним для потреб кваліфікації за ст. 204 КК є те, що спиртовмісний напій має об'ємну частку спирту, притаманну алкогольним напоям, а особа, яка вчиняє дії з ним, видає його за той, що відповідає всім ознакам продукту, отриманого як результат законної господарської діяльності. Тому легальне визначення алкогольних напоїв, що належать до групи підакцизних товарів, слід ураховувати лише в тій частині, що позначає фактичні вміст і спосіб одержання таких напоїв. Водночас їхні формальні характеристики (відповідність державним стандартам тощо) не враховують.

Такий підхід і застосувала ВП ВС, яка вирішила, що до предмета кримінального правопорушення, передбаченого ст. 204 КК, належать підакцизні товари, які виготовлені незаконно, а тому вони апріорі не можуть відповідати критеріям доброякісної продукції, а лише «імітують» (тобто відтворюють) її за деякими ознаками з метою надання таким продуктам властивостей підакцизних. У цьому випадку йдеться про мету протиправного поводження як із визначеним законом підакцизним товаром, а не про підакцизний товар як такий. ВП ВС також підсумувала, що правова позиція, відображена в постанові ВСУ від 5 вересня 2013 року, ґрунтувалася на помилковому ототожненні ознак предмета суспільних відносин, щодо якого виникають, існують і здійснюються певними суб'єктами відповідні соціальні зв'язки з метою реалізації законних інтересів у сфері господарської діяльності, й ознак предмета кримінального правопорушення, який є самостійною ознакою його складу, відмінною за своїми ознаками від предмета суспільних відносин. Акцизним податком як загальнодержавним непрямим податком обкладають предмети, які можуть виготовлятися, бути об'єктом правочинів і знаходитися у власності суб'єктів лише на легальних підставах і в передбаченому законодавством порядку. До ціни незаконно виготовлених товарів жодні податки не включають, і саме тому такі товари й не можуть бути визнані підакцизними[1]. Резонно зазнав змін підхід, відображений у постанові ВСУ від 5 вересня 2013 року, щодо розуміння підакцизних товарів як поняття предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК.

Ілюструючи свою тезу про те, що положення КК можуть приховано змінюватися і під впливом феномену «судової добудови», К. Задоя зауважує: якщо згідно з підходом, утіленим у постанові ВСУ від 5 вересня 2013 року, ст. 204 КК не охоплювала діяння, вчинені з алкогольними напоями, виготовленими з порушенням технології виробництва, то згідно з постановою ВП ВС від 27 листопада 2024 року такі діяння цією статтею вже охоплені. Учений зазначає, що в цьому разі йдеться про один із тих випадків, коли поняття, якими оперує кримінальний закон і які видаються такими, що містять бланкетні відсилання до інших джерел права, насправді мають оригінальний зміст, лише частково заснований на положеннях інших джерел права. Наприклад, розуміння поняття «алкогольні напої» в тексті ст. 204 КК, запроваджене постановою ВП ВС, лише частково засноване на розумінні цього поняття в податковому законодавстві (Dudorov, & Stryzhevska, 2025).

Ми поділяємо позицію, яку деякі судді ВП ВС відобразили в окремій думці щодо його постанови від 27 листопада 2024 року, акцентувавши на певній некоректності висновку. Ці судді вважали за правильне сформулювати відповідний висновок у такій редакції: «Алкогольний напій може бути предметом кримінального правопорушення, передбаченого ст. 204 КК, за умови, якщо він відповідає таким ознакам: 1) виготовлений на основі спиртів, вміст яких визначається згідно з нормами, встановленими ПК у редакції, чинній на момент вчинення правопорушення; 2) є імітуванням легально виготовленого підакцизного алкогольного напою, визначення якого міститься в ПК у редакції, чинній на момент вчинення злочину»[2].

Натомість видаються помилковими міркування другої групи суддів ВП ВС, які в іншій

[1] Постанова Великої палати Верховного Суду від 27 листоп. 2024 р. Справа № 336/3796/15-к. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/123780067

[2] Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду на постанову Великої Палати Верховного Суду від 27 листоп. 2024 р. у справі № 336/3796/15-к. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/123992356

окремій думці щодо аналізованої постанови резюмують, що алкогольні напої, виготовлені за нетрадиційними технологіями, які не відповідають державним стандартам і нормативам, не можуть бути визнані предметом злочину, описаного в ст. 204 КК. На переконання цих суддів, якщо продукт (товар) за якимись ознаками схожий на підакцизні товари, але не містить усіх ознак цього товару, то такий продукт не може бути визнано предметом злочину, передбаченого ст. 204 КК[1]. На нашу думку, неприйнятною є позиція, згідно з якою товари, виготовлені за нетрадиційними технологіями і не сертифіковані державою, автоматично виключають з-під дії кримінального закону. Такий суто формальний підхід суперечить змісту охоронюваних кримінальним правом відносин і фактично створює прогалину в захисті публічних інтересів, зокрема у сфері економічної безпеки та захисту здоров'я населення. Тому поділяємо подальший розвиток судової практики на основі функціонально-матеріального тлумачення підакцизних товарів як предмета досліджуваного злочину, оскільки це дасть змогу забезпечити баланс між легальністю, справедливістю та ефективністю кримінально-правової політики. Водночас дискусійність, простежувана в різних позиціях суддів ВП ВС, укотре засвідчує необхідність законодавчого розв'язання кримінально-правової проблеми, якій присвячено нашу публікацію.

Завершуючи висвітлення питання про поняття підакцизних товарів як предмета злочину, передбаченого ст. 204 КК, зосередимо увагу ще на двох обставинах.

По-перше, оскільки незаконне виробництво алкогольних напоїв в Україні частково здійснюють на легальних підприємствах із використанням необлікованої сировини, навряд чи правильно предмет незаконного обігу алкогольних напоїв обмежувати саме й тільки фальсифікованими та контрафактними підакцизними товарами, як це пропонують робити окремі дослідники (Sheiko, 2020).

По-друге, у юридичній літературі обстоюють думку, що самогон та інші міцні спиртні напої домашнього виготовлення – це предмети, які є аналогами підакцизних товарів, тож їх мають визнавати предметом злочину, передбаченого ст. 204 КК (Mamotenko, 2019). Зокрема, В. Навроцький (2016), розмірковуючи над тим, наскільки універсальним є положення про необхідність урахування норм, до яких відсилають бланкетні диспозиції статей КК, і норм, які можуть застосовувати в порядку субсидіарного застосування статей КК, вважає, що під час визначення належності самогону до алкогольних напоїв як підакцизних товарів недоречно звертатися до ГСОКТ як документа, що має віддалений зв'язок із кримінально-правовою оцінкою вчинків людини. Складно зрозуміти, зауважує вчений, на якій підставі самогон не визнають спиртним напоєм (Navrotskyi, 2016).

Не поділяючи викладений підхід *de lege lata*, ми керуємося тим, що самогон та інші міцні спиртні напої домашнього виготовлення як такі, що не є підакцизними товарами, предметом розглядуваного злочину не визнають. Адже підакцизними є не будь-які спиртні напої, а лише ті вироби, яким присвоєно певний код згідно з УКТ ЗЕД. Самогон та інші міцні спиртні напої домашнього виготовлення в ПК України не фігурують, не можуть і не мають бути згадані; щодо них не встановлено ставки акцизного податку в гривнях з одиниці товару. З огляду на таку аргументацію (хоч і цілком формальну), ми не вважаємо міцні спиртні напої домашнього виготовлення навіть аналогом підакцизних товарів, не кажучи вже про приналежність цих напоїв до підакцизних товарів. Визначення розмірів незаконного обігу аналогів підакцизних товарів О. Мамотенко (2019) пропонує ставити в залежність від вартості відповідного обсягу справжніх підакцизних товарів; з цією метою в примітці авторської редакції ст. 204 КК використано зворот «…вартість яких, якби це були підакцизні товари, становила б…». Цікаво, як за такого підходу визначатимуть вартість предмета кримінального правопорушення, якщо в цій ролі буде спиртний напій домашнього виготовлення? Водночас слід уточнити: якщо «чисте» самогоноваріння під дію ст. 204 КК не підпадає, то самогоноваріння, охоплюване поняттям фальсифікації алкогольних напоїв, може за наявності підстав утворювати склад злочину, передбаченого певною частиною ст. 204 КК.

Висновки

Стаття 204 КК виконує ключову роль у системі кримінально-правової протидії економічній злочинності, демонструючи стабільно високий рівень практичної затребуваності. Водночас застосування ст. 204 КК виявило концептуальні недоліки її законодавчої конструкції; зокрема, останні пов'язані з нечітким визначенням предмета злочину – поняття «підакцизні товари», яке є частково бланкетним. *По-друге*, визначення предмета злочину під час кваліфікації вчиненого за ст. 204 КК не повинно обмежуватися формальною (податково-правовою) дефініцією підакцизних товарів, оскільки така інтерпретація цієї ознаки складу злочину унеможливлює охоплення суспільно небезпечних діянь, пов'язаних з незаконним обігом фальсифікованої або імітованої продукції, що не відповідає державним стандартам, але виконує функцію легального товару. Сучасна правозастосовна практика, зокрема правова позиція ВП ВС, засвідчує переорієнтацію на матеріально-функціональне тлумачення предмета досліджуваного злочину,

[1] Окрема думка суддів Великої Палати Верховного Суду від 27 листоп. 2024 р. у справі № 336/3796/15-к. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/123949453

що є підстави визнати цілком виправданим рішенням і виявом прогресивної судової правотворчості. *По-третє*, подальший розвиток кримінально-правової політики потребує вдосконалення змісту ст. 204 КК, зокрема через внесення змін, які варіативно відображали б особливості незаконного обігу не лише легальних підакцизних товарів, а й їх фальсифікованих аналогів. Крім того, оптимізація кримінально-правової охорони у сфері обігу фальсифікованої продукції має виходити за межі підакцизної групи товарів, передбачаючи оновлення конструкції ст. 227 КК, що регламентує відповідальність за введення в обіг недоброякісної продукції. Визначенню перспектив такої законодавчої оптимізації буде присвячено наші подальші наукові розвідки.

References

[1] Analysis of the application of the law on criminal liability by courts regarding illegal production, storage, sale or transportation for sale of excisable goods (some problematic issues (Article 204 of the Criminal Code)). (2015). *Bulletin of the Supreme Court of Ukraine*, 12, 21-26.

[2] Andrushko, P.P. (2007). *Criminal liability for violation of the procedure of economic activity*. Kyiv: Yurinkom Inter.

[3] Dudorov, O.O. (2007). Problems of criminal-legal protection of the taxation system of Ukraine. *Candidates thesis.* Kyiv.

[4] Dudorov, O.O., & Stryzhevska, A.A. (Eds.). (2025). *Criminal law. General part (Ukrainian-European studies)*. (Vol. 1-2). Kyiv: Norma Prava.

[5] Dudorov, O.O., & Pysmenskyi, Ye.O. (2024). On the interpretation of the concept of excisable goods as the subject of the crime provided for in Article 204 of the Criminal Code of Ukraine. In *Azov Legal Readings: Materials of the International Scientific and Practical Conference* (pp. 11-18). Zaporizhzhia: Berdian. derzh. ped. un-t.

[6] Hmyrin, A.A. (2018). *Criminal law characteristics of the crime of illegal manufacturing, storage, sale or transportation for the purpose of sale of excisable goods (Article 204 of the Criminal Code of Ukraine). Extendeed abstract of candidates thesis.* Kyiv.

[7] Hrytenko, O.A., & Barabash, H.V. (2023). Illegal production, storage, sale or transportation for sale of excisable goods (Article 204 of the Criminal Code of Ukraine): Analysis of certain legislative proposals for improvement. *Legal Practice*, 30, 132-139. DOI: 10.32850/LB2414-4207.2023.30.16

[8] Kazatska, M.D. (2019). Legal regulation of excise tax in Ukraine*. Candidates thesis*. Kyiv.

[9] Karchevskyi, M. (2024). Combating crime in Ukraine: Infographics (2013-2024): Interactive guide. *CrimeDataLab*. Retrieved from https://crimedatalab.org/

[10] Khavroniuk, M.I. (2011). *Consumers' right to product safety: Criminal-legal protection*. Kyiv: Atika.

[11] Kuts, V.M., & Mamotenko, O.P. (2020). *Illegal handling of analogues of excisable goods (criminal law aspects):* Monograph. Kyiv: Norma Prava.

[12] Kuznetsov, V.V. (2024). The object of a criminal offense under Article 204 of the Criminal Code of Ukraine: Features of definition in law enforcement practice. *New Ukrainian Law*, (2), 132–139. https://doi.org/10.51989/NUL.2024.2.17

[13] Mamotenko, O.P. (2019). *Criminal-legal means of combating illegal handling of goods in the field of excise taxation* (Candidate of Legal Sciences dissertation). Zaporizhzhia.

[14] Minaiev, M.M. (2005). *Criminal liability for illegal production, storage, sale or transportation for sale of excisable goods (Article 204 of the Criminal Code of Ukraine)* (Candidate of Legal Sciences dissertation). Kyiv.

[15] Navrotskyi, V.O. (2016). Contradictions, gaps and controversial provisions of the modern theory of criminal-legal qualification. In *Theory of criminal-legal qualification as a phenomenon of the Ukrainian criminal-legal doctrine: Abstracts of reports and messages of participants of the scientific-practical conference, January 16, 2016, Lviv* (pp. 120–129). Kyiv: ArtEk Publishing House.

[16] Pavlyk, L.V. (2013). *Differentiation of criminal liability for criminal encroachments in the field of economy:* Author's abstract of the dissertation for the degree of Candidate of Legal Sciences. Lviv.

[17] Sheiko, K.L. (2020). *Prevention of crimes committed in the field of production and circulation of alcoholic beverages* (Author's abstract of Candidate of Legal Sciences dissertation). Kharkiv.

[18] Topalov, M. (2023, October 26). "Gray and undiluted". Who controls the lion's share of the shadow alcohol market in Ukraine? *Economic Pravda*. https://epravda.com.ua/publications/2023/10/26/705905/

Список використаних джерел

[1] Аналіз правозастосування судами норм закону про кримінальну відповідальність щодо незаконного виготовлення, зберігання, збуту або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (деякі проблемні питання (ст. 204 КК)). *Вісник Верховного Суду України.* 2015. № 12. С. 21–26.

[2] Андрушко П. П. Кримінальна відповідальність за порушення порядку здійснення господарської діяльності. Київ : Юрінком Інтер, 2007. 288 с.

[3] Дудоров О. О. Проблеми кримінально-правової охорони системи оподаткування України : автореф. дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 528 с.

[4] Кримінальне право. Загальна частина (Українсько-європейські студії) : підручник : у 2 кн. / за ред. О. О. Дудорова, А. А. Стрижевської. Київ : Норма права, 2025. Кн. 1 : Вступ до кримінального права України. Вчення про кримінальне правопорушення. 824 с.

[5] Дудоров О. О., Письменський Є. О. Щодо тлумачення поняття підакцизних товарів як предмета злочину, передбаченого ст. 204 Кримінального кодексу України. *Азовські правові читання* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф. (Запоріжжя, 17–18 трав. 2024 р.). Запоріжжя : Бердян. держ. пед. ун-т, 2024. С. 11–18.

[6] Гмирін А. А. Кримінально-правова характеристика злочину незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2018. 21 с.

[7] Гритенко О. А., Барабаш Г. В. Незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України): аналіз окремих законодавчих пропозицій щодо вдосконалення. *Юридична практика*. 2023. № 30. С. 132–139. DOI: 10.32850/LB2414-4207.2023.30.16

[8] Казацька М. Д. Правове регулювання акцизного податку в Україні : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.07. Київ, 2019. 255 с.

[9] Карчевський М. Протидія злочинності в Україні: інфографіка (2013–2024) : інтерактивний довідник. *CrimeDataLab*. URL: https://crimedatalab.org/.

[10] Хавронюк М. І. Право споживачів на безпечність продукції: кримінально-правове забезпечення : монографія. Київ : Атіка, 2011. 324 с.

[11] Куц В. М., Мамотенко О. П. Незаконне поводження з аналогами підакцизних товарів (кримінально-правові аспекти) : монографія. Київ : Норма права, 2020. 199 с.

[12] Кузнецов В. В. Предмет кримінального правопорушення, передбаченого ст. 204 КК України: особливості визначення в правозастосуванні. *Нове українське право.* 2024. № 2. С. 132–139. DOI: 10.51989/NUL.2024.2.17

[13] Мамотенко О. П. Кримінально-правові засоби протидії незаконному поводженню з товарами у сфері акцизного оподаткування : дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Запоріжжя, 2019. 227 с.

[14] Мінаєв М. М. Кримінальна відповідальність за незаконне виготовлення, зберігання, збут або транспортування з метою збуту підакцизних товарів (ст. 204 КК України) : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2005. 232 с.

[15] Навроцький В. О. Суперечності, прогалини та дискусійні положення сучасної теорії кримінально-правової кваліфікації. *Теорія кримінально-правової кваліфікації як феномен української кримінально-правової доктрини :* тези доп. наук.-практ. конф. (Львів, 16 січ. 2016 р.). Львів : АртЕк, 2016. С. 120–129.

[16] Павлик Л. В. Диференціація кримінальної відповідальності за злочинні посягання у сфері економіки : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2013. 18 с.

[17] Шейко К. Л. Запобігання злочинам, що вчиняються у сфері виробництва і обігу алкогольних напоїв : автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.08. Харків, 2020. 20 с.

[18] Топалов М. «Сірий і нерозведений». Хто контролює левову частку тіньового ринку спирту в Україні? *Економічна правда*. 2023. URL: https://epravda.com.ua/publications/2023/10/26/705905/

DUDOROV Oleksandr
Doctor of Law, Professor, Professor of the Department of Criminal Law Policy and Criminal Law of the Educational and Scientific Institute of Law of the Taras Shevchenko National University of Kyiv
Kyiv, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0003-4860-0681;
PYSMENSKYY Yevhen
Doctor of Law, Professor, Vice-Rector for Research of the King Danylo University
Ivano-Frankivsk, Ukraine
ORCID: https://orcid.org/0000-0001-7761-7103

EXCISE GOODS AS THE OBJECT OF ILLICIT TRADE: CHALLENGES OF DEFINITION IN THE CONTEXT OF FORMULATING AND IMPLEMENTING CRIMINAL LAW POLICY

Abstract. *The article offers a comprehensive legal analysis of the concept of excise goods as the object of the crime under Article 204 of the Criminal Code of Ukraine. Drawing on statistical data, judicial practice, and theoretical approaches, it demonstrates that a purely formal-legal interpretation-focused exclusively on the provisions of regulatory (tax) legislation-is insufficient for effective law enforcement and therefore unacceptable. It is argued that when applying Article 204 of the Criminal Code of Ukraine, alcoholic beverages as a type of excise goods should be defined by the following features: 1) they are produced through the alcoholic fermentation of sugar-containing materials or manufactured from food-grade spirits; 2) they contain more than 1.2% ethanol by volume; 3) the product is designed to imitate (or copy) a legally produced alcoholic beverage (including through the use of counterfeit excise stamps), and the offender engages in unlawful conduct with it as an excise good defined by regulatory law. The article supports the view that the concept of alcoholic beverages as excise goods is partially blanket in nature, and therefore should be interpreted comprehensively-by referring to the legally defined features of this category of goods, while also considering the purpose of the criminal prohibition, which is to counteract the circulation of illegally produced (illicit) alcoholic beverages. These are goods that can be regarded as excise both because of their normative (legal) characteristics and because they, in practice, belong to the category of goods that imitate excise products. The article also examines and analyses the evolution of the views of judges of Ukraine's highest judicial instance on this issue of criminal law qualification. In particular, it reviews the position of the Grand Chamber of the Supreme Court, which in its ruling supported and developed the view mentioned above, concluding that the concept of excise goods as the object of the crime under Article 204 of the Criminal Code has a "hybrid" nature, combining certain normative and factual features.*

Keywords: *excise goods; criminal offences in economic activity; sources of criminal law; criminal law qualification; corpus delicti; blanket norms; criminal law policy.*